

<https://www.google.com.ua/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://nus.org.ua/articles/formuvalne-otsinyuvannya-i-seen-yak-otsinyuvaty-sotsialno-emotsijni-navychky-ditej-i-ne-tilky/&ved=2ahUKEwiajoeiwqiFAxXh0wIHNaAbAJsQFnoECBsQAQ&usg=AOvVaw0YxsSLO-VqzKRHQA5I8kSK>

Формувальне оцінювання і СЕЕН: як оцінювати соціально-емоційні навички дітей і не тільки

Серед оновлень, які прийшли з реформою НУШ, є і формувальне оцінювання. Такий вид оцінювання передбачає створення індивідуальної учнівської освітньої траєкторії, а його форма суттєво відрізняється від бальної оцінки, яку вчителька чи вчитель виставляє ретроспективно, тобто за вже наявні результати навчання. За формувальним оцінюванням до уваги береться сам процес навчання і поступ учнівства в засвоєнні тієї чи тієї теми. Тобто формувальне оцінювання більше використовується для перспективи та визначає прогрес дитини на шляху до певного результату. Тому важливо, аби дитина розуміла мету та бажані результати навчання. Цього можна досягти завдяки комунікації між вчительством і учнівством та якісному зворотному зв'язку про прогрес дитини, а також індивідуальному корегуванню навчання, відповідно до поступу учнівства.

Як і НУШ, програма СЕЕН сповідує **дитиноцентризм** та **індивідуальний підхід до кожного й кожної** – аби учнівство могло формувати соціально-емоційні навички, розвиватися як особистості. Реалізації цього підходу якнайкраще сприяє формувальне оцінювання, яке відображає освітні потреби учнівства і його поступ. Щоби показати, як формувальне оцінювання працює в програмі СЕЕН, громадська організація [EdCamp Ukraine](#) створила навчально-методичний посібник для освітянства [“Я \(практикую\) СЕЕН. Рекомендації для здійснення формувального оцінювання навчальних досягнень учнівства із СЕЕН”](#). Серед іншого, у ньому вчителі та вчительки зможуть знайти корисні інструменти для використання формувального оцінювання.

Спеціально для “Нової української школи” в EdCamp Ukraine розповіли:

- чому досягнення учнівства із СЕЕН варто вимірювати за допомогою формувального оцінювання;
- які корисні інструменти можна знайти в посібнику;
- як використовувати факторно-критеріальну модель формувального оцінювання, запропоновану в посібнику.

ОЦІНЮЄМО НАВИЧКИ

Програма соціально-емоційного та етичного навчання (СЕЕН) покликана формувати й розвивати соціально-емоційні навички учнівства, такі як усвідомленість, співпереживання і залученість на особистісному, соціальному та системному рівнях. EdCamp Ukraine поширює програму серед українського освітянства ще з 2019 року.

Педагогічна модель СЕЕН значно відрізняється від освітніх програм інших шкільних дисциплін.

- Так, замість поділу на певні теми, які учнівство має засвоїти й отримати підсумковий результат, СЕЕН має **наскрізні змістові лінії**, які дають змогу формувати й зміцнювати соціально-емоційні навички протягом років навчання. Це тривалий процес, і в ньому важливо відслідковувати динаміку сформованості цих навичок. Тому використання формувального оцінювання в СЕЕН є найбільш доцільним і ефективним, адже дає змогу фіксувати й моніторити таку динаміку.
- Важливим аспектом у формувальному оцінюванні є його індивідуальність – спостереження за поступом кожної дитини. Це відповідає цінностям програми СЕЕН, яка формує особистісні навички й має на меті індивідуальний підхід. Крім того, формувальне оцінювання може підсилити дуже важливий для СЕЕН концепт – **створення атмосфери співпереживання в класі**. Як розповідає [експертне коло](#) Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР),

формувальне оцінювання дає змогу учнівству не конкурувати одне з одним через вищу чи нижчу оцінку, а фокусуватися на процесі навчання – а це сприяє розвитку соціально-емоційних навичок, впливає на самооцінку та регуляцію емоцій.

З практичного погляду кожен урок СЕЕН уже має ключові для формувального оцінювання етапи, тож вчителькам і вчителям не треба виділяти для них додатковий час.

1. Так, на початку уроку є **розігрів**, протягом якого проговорюється мета уроку та вміння, яких мають набути діти;
2. кожна вправа містить такий складник, як зворотний зв'язок,
3. а наприкінці уроку є час для рефлексії.

Наприклад, урок СЕЕН “Що таке доброта” в початковій школі передбачає таку мету, як формування розуміння, що всі ми прагнемо до щастя і добра, а також створення малюнка доброти. У вправі “Малюнок доброти” дітям потрібно поділитися історіями доброти, а також розказати, як вони почуваються, коли приймають доброту. У підсумковій частині уроку учнівство відповідає на питання і ділиться своїми думками про доброту в ширшому контексті, наприклад, про те, чи всім доброта подобається більше, ніж погане ставлення.

А ще в програмі СЕЕН передбачені такі інструменти, як **самооцінювання та взаємне оцінювання**. Ці підходи підсилюють навички рефлексії, які формуються в дітей, а також дають змогу вчителю відслідковувати поступ в опануванні соціально-емоційних навичок. Не менш важливий і якісний **зворотний зв'язок**, який учнівство надає на уроках СЕЕН, тож у [посібнику](#) наведені декілька вправ для отримання зворотного зв'язку. Це, зокрема, “Світлофор”, “Лист безпеки” чи “Долонька”, які стануть у пригоді особливо в початковій школі для формування навичок саморефлексії в дітей.

Як здійснювати формувальне оцінювання із СЕЕН?

ТАБЛИЦЯ 2. ПРИКЛАДИ ЗВОРОТНОГО ЗВ'ЯЗКУ

Сильні сторони	Що потрібно покращити	Наступні кроки (прийоми для покращення)
<p>Я бачу, що ти значно швидше розв'язуєш рівняння і робиш це різними способами...</p> <p>Твої креслення стали більш точними і правильно побудованими, я пишаюся твоїми досягненнями...</p> <p>Твоя допомога однокласниці, яка пропустила минулий урок, у вивченні нової теми підтверджує твій високий рівень знання навчального матеріалу, не зупиняйся на досягнутому...</p>	<p>Звертаю твою увагу на умову цього завдання, тут щось залишилося поза твоєю увагою, спробуєш віднайти?</p> <p>Як ти думаєш, що допоможе тобі виконати це завдання, аби ти впорався/-лася з ним? Що для цього можна зробити?</p> <p>Чи потрібен тобі ще час, аби самостійно віднайти розв'язок?</p> <p>У розв'язку допущена помилка, пов'язана із знанням теореми. Як, на твою думку, можна запобігти цьому під час розв'язання інших завдань із цієї теми?</p>	<p>Чого тобі бракує, аби впоратися із цим завданням? Яке ухвалиш рішення щодо участі в...?</p> <p>Що можеш зробити, аби ця ситуація не повторювалася?</p> <p>Які ще способи ти не спробував/-ла, як гадаєш?</p>

ПОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ КОЖНОГО ВЧИТЕЛЯ ТА ВЧИТЕЛЬКИ

Особливістю формувального оцінювання є його тривалість і тяглість.

На відміну від одномоментної бальної оцінки, формувальне оцінювання може тривати тиждень, місяць або й декілька місяців – усе залежить від обсягу теми, яку вивчає учнівство. Упродовж цього періоду вчителька чи вчитель має відстежувати поступ дитини, помічати досягнення та зони зростання, аби надати індивідуальні рекомендації про подальше корегування навчання.

“Також для СЕЕН важливо спостерігати за дитиною увесь час, а не лише на уроці, – як вона спілкується на перервах, як діє в різних ситуаціях, як проявляється її активність, залученість до шкільного життя”, – додає Тетяна Дрожжина, провідна фахівчиня EdCamp Ukraine і співавторка посібника про формувальне оцінювання.

Для підтримки вчительства в цьому процесі спостереження і моніторингу в посібнику є список інструментів, які можна використовувати.

Наприклад:

- **Педагогічне спостереження** – метод вивчення та опису природної поведінки дітей усіх вікових груп у їхній буденній діяльності.
- **Кейс-метод / ситуаційні завдання** – використання конкретних випадків для спільного аналізу, обговорення й ухвалення рішень із дітьми всіх вікових груп.
- **Ділові, рольові ігри** – проведення ігор з учнівством старшого підліткового і юнацького віку для формування особистих якостей, різних проявів поведінки.
- **Дискусії** – обмін думками для формування суджень, оцінок, переконань, метод для молодшого підліткового, старшого підліткового та юнацького віку.
- **Рефлексія** – практика осмислення різних чинників освітнього процесу для дітей усіх вікових груп. У 1–2 класах використовуються ігрові рефлексивні прийоми, від 2 класу можна впроваджувати письмові форми рефлексії.
- **Журнал спостереження** – записи спостережень за зоною стійкості й відчуттями для молодшого підліткового, старшого підліткового та юнацького віку. Посилання на зразок щоденника є [в посібнику](#).

ЖУРНАЛ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ЗОНОЮ СТІЙКОСТІ ТА ВІДЧУТТЯМИ

День	1 Що сталося?	2 У якій зоні опинилися – високій чи низькій?	3 Яка була емоція та якого рівня? (від 0 до 10)	4 Що відчуваєте в тілі?	5 Що зробили? Якою була ваша поведінка?	6 На що саме виникла емоційна реакція? (тригер)	7 Яка практика повернула до зони стійкості?
Пн							
Вт							
Ср							

- **Метод портфоліо** – презентація досягнень і прогресу в навчанні для учнівства старшого підліткового і юнацького віку.

- **Дослідницьке інтерв'ю** – взаємодія між дітьми старшого підліткового і юнацького віку, для отримання інформації про думки, погляди, реакції, мотиви інших людей.
- **Відкритий мікрофон** – групове обговорення для висловлення думок, підходить для всіх вікових груп дітей.
- **Майндмеппінг** (інтелект-карти / ментальні карти) – метод структурування й аналізу інформації та ідей для учнівства молодшого підліткового, старшого підліткового та юнацького віку.

ПРО НОВУ МОДЕЛЬ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ

Крім інструментів для спостережень поступу учнівства, автори й авторки посібника розробили **факторно-критеріальну модель**, яку можна застосовувати для формувального оцінювання.

“Особливість цієї моделі в тому, що якісні показники особистих досягнень учнівства були розкладені на складники. Кожен такий складник має певну кількість критеріїв, що позначають ступінь прояву того чи того складника в учня чи учениці”, – додає **Оксана Дегтярєва**, програмна директорка EdCamp Ukraine, розробниця моделі.

Ступенів прояву є чотири – від значного успіху до потреби в увазі й допомозі. Кожному із цих ступенів присвоєне числове значення, відповідно, від 4 до 1.

Слідкуючи за досягненнями учнівства, педагоги поступово формують картину сформованості соціально-емоційних навичок і мають змогу моніторити динаміку в кожному конкретному випадку. На допомогу вчителькам і вчителям було створено таблицю з факторно-критеріальною моделлю. Посилання на таблицю викладене в [посібнику](#), тож педагоги можуть завантажити й використовувати її. Докладну інструкцію до неї теж можна знайти в посібнику.

“Оцінити навчальні досягнення учнів із СЕЕН досить складно. Впровадження моделі факторно-критеріального оцінювання може потребувати додаткової підтримки. Дякуємо тренеркам за можливість поділитися власним розумінням та за доброзичливу атмосферу під час занять, коли не страшно було помилитися і була впевненість у тому, що обов'язково отримаєш правильну відповідь”, – відзначила **Віта Хмура**, заступниця директора дніпровської школи № 54, після проходження програми підвищення кваліфікації [“Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнівства із СЕЕН”](#) від EdCamp Ukraine.

СЕЕН рекомендована МОН як навчальна програма за вибором. Досягнення учнівства відображаються в підсумковому оцінюванні за системою “зараховано / не зараховано”.

При використанні факторно-критеріальної моделі вчительство матиме не лише якісні, але й кількісні показники сформованості соціально-емоційних навичок учнівства.

Як зазначає Тетяна Дрожжина, ця інформація має бути конфіденційною й обговорюватися лише між вчителькою чи вчителем і конкретною дитиною та не виноситися на загальні збори – ні в класі, ні на батьківських зборах.

“В індивідуальному спілкуванні з батьківством я б рекомендувала вчителькам і вчителям не стільки зосереджуватися на конкретних ситуаціях, а говорити про успіхи – наприклад, дитина стала спокійніша, легше спілкується. Можливо, можна м'яко порадити спілкуватися з дитиною, вислуховувати її. Дуже важливий момент у тому, що не на всіх уроках учень або учениця може висловити свої думки й почуття, а на уроках СЕЕН він чи вона може проговорити свій внутрішній стан, і тому варто бути обережними із цією делікатною інформацією”, – відзначає фахівчиня.

Галина Ковальчук, спеціально для “Нової української школи”